Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

GAVIN DE BECKER

DARUL FRICII

CUM NE APĂRĂ INTUIȚIA DE VIOLENȚĂ

Traducere din limba engleză de
ALOMA CIOMÎZGĂ-MĂRGĂRIT

LITERA®
București
2018

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

CUPRINS

1. În pericol 13
2. Tehnologia intuiției 41
3. Academia Predicțiilor 63
4. Semnale de supraviețuire 79
5. Străini imperfecți 107
6. Predicții cu miză mare 123
7. Promisiunea morții 140
8. Perseverență, perseverență 161
9. Riscurile meseriei 189
10. În pat cu dușmanul 228
11. „Am încercat să-l refuz cu blândețe" 256
12. Fricile copiilor 277
13. Mai bine să fii căutat de poliție decât să nu fii căutat de nimeni 304
14. Pericole extreme 343
15. Darul fricii 362
Mulțumiri 391
Anexe 397
Lecturi recomandate 415
Indice 419

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

PREFAȚĂ LA EDIȚIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Știm cu toții că există momente în care avem numeroase motive pentru a ne îngrijora pentru siguranța noastră. Întrebarea este care sunt acele momente? Când vine vorba de a prezice violența, presupun că știți deja o mare parte din ceea ce trebuie să știți. Beneficiați de înțelepciunea speciei noastre, iar vocea expertului care contează cel mai mult este chiar vocea voastră.

Violența este o parte a fiecărei culturi pentru că este o parte din ființa umană. Totuși, are un rol diferit în părți diferite ale lumii. Această carte explorează siguranța și pericolul analizând piesele de puzzle ale violenței așa cum se manifestă ea în societatea americană. În timp ce mare parte din comportamentul uman este universal, unele aspecte sunt unice anumitor culturi. De exemplu, SUA sunt o țară cu mai multe arme decât adulți, un loc unde cauza principală a deceselor în rândul băieților adolescenți este plaga împușcată. Deși nu putem vorbi despre același lucru în cazul României, sunt multe de învățat din experiența americană.

Unele dintre riscurile cu care ne confruntăm cu toții sunt universale. Aceste pagini, prin faptul că ne prezintă cum arată aceste riscuri (spre deosebire de ceea ce v-ați putea imagina despre ele), vă oferă căi de a fi mai siguri – cel puțin de abilitatea voastră de a prezice comportamentul violent. Veți putea ajunge în punctul în care să aveți încredere că vedeți semnale acolo

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

unde există și nu le vedeți acolo unde nu există. Dorința mea este ca, pe măsură ce deveniți cu toții mai familiarizați cu riscul, să puteți fi și mai puțin preocupați de el.

Gavin de Becker
Los Angeles

O mențiune despre internet: internetul a devenit o metodă de comunicare larg folosită în America, înainte de a fi la fel de utilizată în alte țări. Am aflat că unii prădători folosesc internetul pentru a comunica cu potențialele victime. Dar internetul nu este problema-cheie: telefonul, telefonul mobil și mesajele text sunt folosite pentru a stabili întâlniri cu consecințe nedorite la fel de des ca și internetul. Indiferent de ce metodă de comunicare este folosită, problema-cheie stă în conținutul comunicării. Scopul este să nu te afli niciodată în prezența fizică a unei persoane care ar putea să îți facă rău. Această carte analizează strategiile folosite de prădători atunci când comunică, iar aceste strategii sunt aceleași fie că este vorba de comunicare prin internet, email, mesaje text, telefon sau față în față.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

1

ÎN PERICOL

Mai presus de orice, refuză să fii victimă!

– Margaret Atwood

Probabil că o urmărea de ceva vreme. Nu știm sigur – dar știm, însă, că nu era prima lui victimă. În după-amiaza aceea, încercând să-și termine toate cumpărăturile dintr-o singură ieșire la magazin, Kelly supraestimase cât de mult putea căra înapoi spre casă. Motivându-și decizia, în timp ce se lupta cu sacoșele grele, își spuse că două ieșiri ar fi însemnat să fie încă pe străzi după lăsarea întunericului, iar ea își prețuia prea mult siguranța proprie pentru a proceda astfel. A urcat cele câteva trepte până la intrarea în bloc, apoi a observat că ușa fusese lăsată deschisă (din nou). Vecinii ei erau, pur și simplu, inconștienți, gândi ea, dar, deși simțul precar al securității de care dădeau dovadă o irita, de data asta s-a bucurat că era scutită de chinul prin care ar fi trebuit să treacă pentru a-și scoate cheia.

A tras ușa după ea, până s-a auzit clicul încuietorii. E sigură că a închis-o, ceea ce înseamnă că el trebuie să fi fost deja pe hol.

Au urmat, apoi, cele patru etaje, pe care ea ar fi vrut să le urce doar o dată. Aproape de capătul scărilor de la etajul trei, una dintre sacoșe a cedat, conservele cu hrană pentru pisici împrăștiindu-se peste tot. Se rostogoleau pe trepte într-un ritm

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

aproape jucăuș, de parcă încercau să fugă de ea. Kelly a văzut prima cutie făcând o scurtă oprire la etajul doi, apoi, pur și simplu, a cotit, a prins viteză și și-a reluat țopăiala aparent calculată, în jos, pe scări, până a ieșit din raza ei vizuală.

– Am prins-o! O aduc eu sus, a strigat cineva.

Lui Kelly nu i-a plăcut vocea aceea. Încă de la început, ceva i s-a părut în neregulă, dar, apoi, un tânăr cu un aer prietenos s-a apropiat de ea, urcând treptele și adunând întruna conserve în drumul lui.

– Dă-mi voie să te ajut, i-a spus el.

– Nu, nu, mersi. Mă descurc.

– N-aș zice. La ce etaj stai?

Ea a făcut o pauză, înainte de a-i răspunde.

– La patru, dar nu e nevoie să mă ajuți, serios.

El nici nu a conceput un refuz, strângând deja multe conserve la piept, mai, mai să le scape.

– La patru merg și eu, a zis el, și deja am întârziat – nu din vina mea, mi-a stat ceasul –, așa că hai să nu mai stăm aici. Și dă-mi mie aia!

S-a întins și a apucat una dintre sacoșele mai grele.

– Nu, serios, apreciez intenția, dar chiar mă descurc, a repetat ea.

Trăgând în continuare de sacoșă, el i-a spus:

– Nu crezi că ești cam *prea* orgolioasă?

Pentru o clipă, Kelly a continuat să țină de sacoșă, dar apoi a cedat, iar acest schimb aparent nesemnificativ între străinul amabil și cea care beneficia de amabilitatea lui a fost un semnal – pentru amândoi – că înclina să aibă încredere în el. Odată cu sacoșa, a trecut și ea sub controlul lui.

– Mai bine ne grăbim, a continuat el, urcând treptele înaintea lui Kelly. Ne așteaptă o pisică flămândă.

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Chiar dacă, în momentul acela, nu părea să urmărească nimic altceva decât să o ajute, ei îi era teamă, deși nu avea un motiv serios pentru asta. Era politicos și manierat, iar ea se simțea vinovată pentru că era așa suspicioasă. Nu voia să fie genul de persoană care nu are încredere în nimeni, prin urmare, puțin după aceea, s-au apropiat de ușa apartamentului ei.

– Știai că o pisică poate supraviețui până la trei săptămâni fără să mănânce? a întrebat-o. Să-ți spun cum am aflat asta: o dată, am uitat să hrănesc pisica unui prieten, care era plecat din oraș.

Kelly a rămas în dreptul ușii, pe care tocmai o deschisese.

– De-aici mă descurc, a spus, sperând că el îi va da sacoșa, va accepta mulțumirile și își va vedea de drum.

În schimb, el i-a spus:

– A, nu, n-am venit până aici ca să te las să scapi din nou conservele pe jos.

A ezitat să-l lase să intre, iar el a izbucnit în râs, cu un aer înțelegător:

– Uite, putem lăsa ușa deschisă, cum fac doamnele din filmele clasice. O să pun astea aici jos, apoi plec. Promit.

Ea l-a lăsat înăuntru, dar el nu și-a respectat promisiunea.

Ajunsă în acest punct al relatării despre viol și despre tot calvarul îndurat vreme de trei ore, Kelly se oprește și plânge în tăcere. Acum știe că el a omorât-o pe una dintre celelalte victime ale sale, înjunghiind-o.

În tot acest timp, încă de când ne așezaserăm unul lângă altul în mica grădină din curtea biroului meu, Kelly m-a ținut de ambele mâini. Are douăzeci și șapte de ani. Până la viol, oferea consultanță pe problemele copiilor cu tulburări comportamentale, dar nu s-a mai întors la lucru de foarte mult timp. Tânărul acela cu aer prietenos o chinuise vreme de trei

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

ore în apartamentul ei și cel puțin trei luni în mintea ei. Încrederea pe care i-o spulberase bărbatul încă nu revenise, iar demnitatea pe care i-o rănise încă se vindeca.

Kelly e pe cale să descopere că, ținând seama de un mic avertisment, și-a salvat viața, la fel cum, ignorându-le pe toate celelalte, s-a expus pericolului de la bun început. Mă privește cu ochii înlăcrimați, dar limpezi, și îmi spune că vrea să înțeleagă fiecare pas din strategia pe care a folosit-o el. Vrea să-i dezvălui ce anume, din ce i-a dictat intuiția, i-a salvat viața. Dar asta îmi va spune, de fapt, ea mie.

– S-a întâmplat după ce mi-a pus arma la cap, după ce m-a violat. După aceea s-a întâmplat. S-a ridicat de pe pat, s-a îmbrăcat, apoi a închis fereastra. S-a uitat rapid la ceas, apoi s-a comportat de parcă s-ar fi grăbit să plece: *Trebuie să ajung undeva. Hai, nu mai fi atât de speriată. Promit că nu-ți fac nici un rău.*

Kelly era convinsă că mințea. Știa că avea de gând s-o omoare și, deși pare greu de crezut, pentru prima dată, de la începutul incidentului, îi era cu adevărat foarte frică.

Apoi el a făcut un semn spre ea cu arma și i-a spus:

– Să nu te miști de aici! Mă duc până la bucătărie, să iau ceva de băut, și apoi plec. Promit! Tu să stai pe loc!

Nu prea avea de ce să-și facă griji; din clipa în care dăduse drumul sacoșei cu pricina și până acum, Kelly fusese complet sub controlul lui.

– Știi că n-o să mă mișc, l-a asigurat.

Dar, în secunda în care el a ieșit din încăpere, Kelly s-a ridicat și l-a urmat, trăgând după ea cearșaful de pe pat.

– Eram exact la un pas în spatele lui, ca o fantomă, iar el habar n-avea. Am străbătut amândoi holul. La un moment dat, el s-a oprit, așa că m-am oprit și eu. S-a uitat la sistemul meu audio, din boxe răzbătând o melodie, și s-a întins s-o dea mai

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

tare. Când s-a îndreptat spre bucătărie, m-am întors și am traversat livingul.

Când a ieșit pe ușă, Kelly l-a auzit deschizând sertarele din bucătărie. A lăsat ușa larg deschisă și a intrat direct în apartamentul de vizavi (despre care a știut, cumva, că nu e încuiat). Le-a făcut semn vecinilor luați prin surprindere să nu vorbească, ridicând un deget, și a încuiat ușa după ea.

– Știam că, dacă rămân în dormitorul meu, avea să se întoarcă din bucătărie și să mă omoare, dar nu știu de ce eram atât de sigură de asta.

– Ba știi, îi spun.

Oftează și o ia de la capăt.

– S-a ridicat și s-a îmbrăcat, a închis fereastra, s-a uitat la ceas. A promis că nu-mi va face nici un rău, promisiunea asta venind din senin. Apoi s-a dus în bucătărie, pretinzând că vrea să-și ia ceva de băut, dar l-am auzit deschizând sertarele. Căuta un cuțit, bineînțeles, ceea ce intuisem cu mult înainte.

Se oprește din vorbit.

– Cred că voia un cuțit pentru că arma ar fi fost prea zgomotoasă.

– De ce crezi că îl preocupa zgomotul? o întreb eu.

– Nu știu.

Face o pauză lungă și, cu privirea pierdută, îl vede iar cu ochii minții, în dormitor.

– Ah, ba da... știu. Așa e, așa e! Zgomotul a fost, de-asta a închis fereastra. Așa mi-am dat seama.

Îmbrăcându-se și, teoretic, fiind pe picior de plecare, n-avea de ce să închidă fereastra. Acela a fost semnalul subtil care a avertizat-o, iar frica a fost cea care i-a dat curajul să se ridice, fără să ezite, și să-l urmeze atât de aproape pe bărbatul care voia s-o ucidă. Mai târziu, a descris frica aceea ca fiind mai puternică decât orice altă senzație din corp. Ca un animal

Libris.RO Respect pentru oameni și cărți

ascuns în interiorul ei, frica a preluat controlul și s-a ridicat, folosindu-se de mușchii picioarelor ei.

– Nu controlam nimic, mi-a explicat ea. Doar m-am lăsat purtată de-a lungul holului.

Aceasta este frica reală, care nu seamănă cu ceea ce simțim când suntem speriați, sau când ne uităm la un film, sau când ne este teamă să vorbim în public. Această frică este aliatul puternic care ne transmite îndemnul: „Fă cum îți spun eu!" Uneori, ne indică să facem pe mortul, sau să nu mai respirăm, sau să fugim, să țipăm ori să ne luptăm, dar lui Kelly i-a spus: „Nu scoate nici un zgomot, nu te îndoi de mine și o să te scot de-aici!"

Kelly mi-a spus că a avut un sentiment înnoit de încredere în sine, după ce a conștientizat că acționase în urma acelui semnal și că-și salvase viața. Mi-a spus că obosise să audă reproșuri și să se învinovățească pentru că îl lăsase să intre în apartament. Mi-a spus și că învățase suficient de multe lucruri, în urma ședințelor noastre, pentru a nu mai cădea vreodată victimă unei situații asemănătoare.

– Poate că asta e partea bună, a reflectat ea. Foarte ciudat, dar acum, știind toate astea, mi-e mult mai puțin teamă să ies afară, decât îmi era înainte să se întâmple totul – totuși, cred că există și o cale mai ușoară de a învăța asta.

Un gând mi-a încolțit în minte, atunci. Știu că același lucru care i-a salvat viața lui Kelly o poate salva și pe a ta. Din curajul ei, din determinarea de a se încrede în intuiția ei, de a încerca s-o înțeleagă, din dorința ei arzătoare de a se elibera de frici nefondate, am înțeles că lecția nu trebuie învățată doar de victime, ci și de persoanele care nu trebuie să devină niciodată victime. Îmi doresc ca această carte să te ajute să fii una dintre aceste persoane.

Datorită cercetărilor mele susținute în privința violenței, prin prisma cărora am anticipat comportamentele criminalilor,

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

ale hărțuitorilor, ale atentatorilor, ale iubiților refuzați, ale soților părăsiți, ale foștilor angajați furioși, ale ucigașilor în serie și ale multor altora, sunt considerat un specialist în domeniu. Am învățat multe lucruri, dar premisa de la care plec, în această carte, este că și tu ești un specialist în anticiparea comportamentului violent. Ca orice altă ființă, simți când ești în pericol. Ești înzestrat cu un paznic interior genial, care e mereu gata să te avertizeze în privința pericolelor și să te ghideze în situațiile riscante.

Am învățat câteva lecții despre siguranță pe durata mai multor ani în care am stat de vorbă cu persoane care au suferit de pe urma violenței și pe care le-am întrebat:

– Puteai anticipa asta?

Cel mai adesea, îmi răspundeau:

– Nu, s-a întâmplat din senin.

Dar, dacă tac, dacă aștept o secundă, vine și următoarea informație:

– Am simțit o neliniște, când l-am întâlnit prima dată...

Sau:

– Acum, că mă gândesc, am fost bănuitoare când m-a abordat.

Ori:

– Acum îmi dau seama că mai văzusem mașina aceea și mai devreme.

Sigur că, realizând pericolul ulterior, aceste persoane l-au realizat și inițial. Toți vedem semnalele, pentru că există un cod universal al violenței. Din capitolele următoare vei afla câte ceva despre lucrurile care te pot ajuta să spargi acest cod, dar majoritatea lucrurilor de care ai nevoie se află deja în interiorul tău.

Realist vorbind, valurile nu se mișcă la suprafața oceanului, mai degrabă energia se mișcă prin apă. La fel se deplasează și

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

energia violenței prin cultura noastră. Unii o simt ca pe o adiere ușoară, dar neplăcută, deși tolerabilă. Alții sunt devastați de ea, ca după un uragan. Dar nimeni – nimeni! – nu rămâne neatins. Violența este parte din America și, mai mult, e parte din specia noastră. Este în jurul nostru și este în noi. Suntem cea mai puternică specie din toată evoluția lumii, de aceea am ajuns tocmai în vârful lanțului trofic, dacă se poate spune așa. Nemaiavând de înfruntat nici măcar un singur inamic sau prădător care să ne amenințe în vreun fel, am descoperit singura pradă rămasă: pe noi înșine.

Dacă există vreo urmă de îndoială asupra acestei teorii, să fie clar că, doar în ultimii doi ani, au fost mai mulți americani uciși cu arme de foc, decât în întregul Război din Vietnam! Prin contrast, în toată Japonia (cu o populație de 120 de milioane de oameni), numărul tinerilor împușcați mortal într-un an este egal cu al celor uciși în New York într-un singur weekend mai agitat. Cifra jafurilor armate, în America, este de o sută de ori mai mare decât în Japonia. Una dintre cauze este aceea că suntem un popor cu mai multe arme decât locuitori adulți, o nație care vinde și cumpără 20 000 de arme în fiecare zi. Nici un studiu privind siguranța în America nu poate fi exact, dacă nu ține seama de amenințarea reală asociată acestei statistici. Până mâine pe vremea asta, încă 400 de americani vor fi împușcați și alți 1 100 vor fi amenințați, la fel cum a fost Kelly, de către răufăcători înarmați. În decurs de o oră, încă 75 de femei vor fi violate, așa cum s-a întâmplat cu Kelly.

Nici privilegiile, nici celebritatea nu țin la distanță violența: în ultimii 35 de ani, în America, au fost atacate mai multe persoane publice decât în cei 185 de ani de dinainte. Se întâmplă atât de des ca oameni obișnuiți să ajungă victime ale violenței la locul de muncă, încât, la femei, s-a ajuns ca omuciderea să fie cauza principală a decesului la locul de muncă. Acum douăzeci de ani,